

Primož Simoniti. *Humanismus bei den Slovenen: Slowenische Humanisten bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts*. Priredba Marija Wakounig, prevod Jože Wakounig. Zentraleuropa-Studien 11. Dunaj: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008. [344 str.]

Simonitijeva študija *Humanizem na Slovenskem*, ki jo je pred tremi desetletji izdala Slovenska matica, je razmeroma megle in nepovezane predstave o literarnem dogajanju v tem prostoru v stoletju pred začetkom reformacije nenadoma nadomestila z vse drugače natančno izrisano podobo, sestavljeno iz plastično prikazanih likov. Dotedanje literarnozgodovinske abstrakcije so se začele umikati živim ljudem z neobičajnimi človeškimi in literarnimi usodami. Vedno novim bralcem ostajajo v spominu številne nepozabne vinjete: Johannes Rot, učenec

Lorenza Valle, s svojim pogrebim govorom za Ulrikom II. Celjskim; nesojeni šentviški arhidiakon Jurij Hajdnik in strašni latinski heksametri, ki opisujejo njegovo trpljenje v zaporu (*euge, sodales, patefacite haec bursales* ...); nadarjeni diplomat Krištof Ravbar, ki je več desetletij usmerjal ljubljansko škofijo z razgledom umetnostnega mecena; njegov sošolec in tajnik Avguštin Prigl »Tyfernus«, »Laščan«, zbiralec rimskih napisov in arhitekt ljubljanskega škofijskega dvorca; Brikcij Preprost iz Celja, profesor na dunajski teološki fakulteti, ki so ga akademski kolegi v nejasnih okoliščinah najprej pregnali v Padovo, vendar so ga morali nato spet sprejeti celo kot dekana in rektorja; slovničar Bernard Perger iz Ščavnice in njegovo dopisovanje s slovitim nemškim grečistom Johannesom Reuchlinom; Matija Hvale iz Vač s svojo razpravo o problemih naravne filozofije, najstarejšim tiskom kakega slovenskega filozofa; Luka iz Dobropolj, po potrebi imenovan Agathopedius, Bonicampianus ali Gutenfelder, »ordinarius bonarum litterarum professor« na Dunaju, ter njegov prijatelj baron Žiga Herberstein, na katerega se prvi obrača po nasvet celo pri tako perečem vprašanju kot je izbira žene; ter toliko drugih. V prostoru med temi slikovitimi osebnostmi se nato kažejo obrisi institucij, ki iz odmaknjene province delajo kulturno krajino – dvornih pisarn, samostanskih knjižnic, škofijskih središč, šol, univerz. Ugotovitev, ki sledi iz vseh teh zgodovinskih sond, je postavila začetke slovenske književnosti v povsem novo luč. Pokazalo se je, da slovenski humanisti niso zgolj tujek v njenem razvoju, »rodni pokrajini le zunanji okras«, kot je svojčas pribil France Kidrič, temveč da so prav v njihovih naporih za obnovo antične kulture skrite korenine kasnejših literarnih dosežkov s slovensko reformacijo vred, kot je že pred tem domneval Anton Slodnjak.

Slovenska izdaja se je že ob izidu uveljavila kot temeljno delo, vendar je njen vpliv v tujini zaradi jezikovne pregrade ostal omejen predvsem na res zagrizene raziskovalce. Nemški povzetek ponuja le najosnovnejše podatke in slovenščine manj večji avstrijski zgodovinarji, za katere je dogajanje v tem prostoru še zlasti pomembno, so si ob misli na avtorja morda na tihem pomrmravali distih nemškega humanista Celtisa slovničarju Pergerju: »Non te Germana iam dicam stirpe creatum, / dum spernis patriam, perfide Slave, meam.« (V Sovretovem prevodu: »Več ne porečem poslej, da na deblu si zrasel germanskem, / ker domovino črtiš mojo, zahrbtni Slovan!«) Z nemškim prevodom, ki je izšel pri Avstrijski akademiji znanosti, se položaj zdaj spreminja. Urednica Marija Wakounig z dunajskega Inštituta za vzhodnoevropsko zgodovino se v predgovoru spominja, kako je kot brucka leta 1979 dobila knjigo za darilo od svojega starejšega brata, koroškega klasičnega filologa Jožeta Wakouniga, kako jo je razprava vse odtlej spremljala pri njenem znanstvenem in pedagoškem delu ter kako je sama vse skozi razmišljala o prevodu. *Habent sua fata libelli*; tri desetletja kasneje je nekdanjega darovalca nagovorila za pomoč pri

prevajanju in v okviru Trubarjevega leta je prevod po vseh teh letih vendarle izšel. Prevajalec se je zavestno odpovedal večjim posegom v zahtevni, esejistično zaostreni slog izvirnika, tudi bibliografije ni posodabljal, saj bi to pomenilo pisanje novega dela. Spremembe je omejil predvsem na izrazoslovje, ki bi pri bralcih z drugačno občutljivostjo lahko vodilo do nesporazumov, značilen primer je že sam naslov.

Misli, ki se vsiljujejo ob listanju po tej knjigi, se da strniti v tri latinske besede: *tempus optimus iudex*. V sedemdesetih je v slovenščini izšlo veliko tako ali drugače znanstvenih razprav, vendar niso vse takšne, da bi jih bilo mogoče danes še vedno brati brez svojskega priokusa, nekatere so bolj kot sekundarna literatura zanimive kot primarni vir o svojem lastnem času. Tiste, za prevod katerih se po vsem tem času zanimajo resne tuje založbe, bi na prste najbrž lahko preštel celo kak mizar. Naslov je zato mogoče brati v dvojni optiki, Simonitijeva knjiga ni le študija o slovenski humanistični tradiciji, temveč se z vse večjim časovnim odmikom vedno bolj kaže tudi kot njeno tehtno nadaljevanje.

David Movrin